pkm 7.11.2018

Eduskunta/Verojaosto

Perintö- ja lahjaverosta luopuminen (KAA 6/2018 vp)

Perintö- ja lahjaverotuksen taustaa

Perintö- ja lahjaverotuksella on Suomessa pitkät perinteet. Nykyinen perintö- ja lahjaverolakimme on vuodelta 1940 (L12.7.1940/378). Tämä laki on tiettävästi vanhin voimassa oleva materiaalinen verolakimme. Perintöihin kohdistuva verotus on alkujaan syntynyt leimaveron muodossa. Ensimmäinen leimaveroasetus on jo vuodelta 1660. Varsinaisia perintö- ja lahjaverolakeja on vuodelta 1919 ja 1921. Nykyinen lakimme on täten kolmas järjestyksessään.

Perintö- ja lahjaverolla on *fiskaalinen* ja *jakopoliittinen* tavoite. Vuoden 2019 talousarvioesityksessä veron tuotoksi on arvioitu 720 miljoonaa euroa, joka on noin 1,6 prosenttia valtion kokonaisverotuotoista. Perintöveron osuus verosta on 80 prosenttia.

Perintö- ja lahjaveron tuoton voidaan olettaa nousevan tulevina vuosina, koska perittävät jättävät jälkeensä alati kasvavan määrän varallisuutta jälkeläisilleen ja perillisten määrä vähenee (verotuksen progression vaikutus perintöosuusverotuksessa).

Perintö - ja lahjaverosta luopuminen merkitsisi tarvetta korvata verotulomenetykset muilla veromuodoilla, tai valtion menojen leikkaamista menetettyjen verotulojen määrällä. Ratkaisu näiden vaihtoehtojen välillä olisi arvosisältöinen poliittinen päätös.

Perintö- ja lahjaveroa on pidetty erityisen epäoikeudenmukaisena, koska veron kohteena on sanottu olevan jo ainakin kertaalleen verotettu tulo tai varallisuus. Tällainen väite on hyvin inhimillinen ja ymmärrettävä, mutta ei asiapuolen osalta täysin vakuuttava. Sama useampaan kertaan verottaminen kohdistuu nimittäin usein myös muihin veromuotoihin (tulovero, varainsiirtovero, arvonlisävero jne.). Taho, joka maksaa perintö- tai lahjaveron, ei ole maksanut veroa aiemmin samasta varallisuudesta.

Perintö- ja lahjaveron jakopoliittinen tehtävä korostui, kun Suomi luopui varallisuusverosta (2006).

Perintö- ja lahjavero osana kokonaisverojärjestelmää

Verojärjestelmä on palapeli, jossa kokonaisuus muodostuu yksittäisistä paloista. Perintö- ja lahjaverolla on kokonaisuuden muodostumisessa ollut oma merkittävä osuutensa ja oletettavasti tämä tehtävä on sillä myös tulevaisuudessa.

Perintö- ja lahjavero kohdistuu vastikkeettomiin varallisuuden siirtoihin. Tuloverotus ja osin myös varansiirtovero (kiinteistöt ja arvopaperit) taas kohdistuvat vastikkeellisiin luovutuksiin. Näin vastikkeettomat kuten myös vastikkeelliset luovutukset tulevat kattavasti verotuksen piiriin.

Perintöverotuksella on myös koko verojärjestelmän kontrollia lisäävä vaikutus. Perukirja antaa kattavan kuvan perittävän aikanaan keräämästä varallisuudesta. Toisaalta se myös kertoo, mitä varallisuutta on siirtynyt perillisille.

Perintö- ja lahjavero turvaa muiden veromuotojen toimintaa. Jos varallisuutta voidaan (vero)kuluitta siirtää nopeasti paikasta toiseen, tuloverotuksen tavoitteet voivat vaarantua. Varallisuus voidaan siirtää paikkaan, jossa tuloverotus on keveintä ja tarvittaessa taas palauttaa tulon realisoiduttua entiseen paikkaansa.

Perintö- ja lahjavero tuo ryhtiä varallisuuden hallintaan ja varallisuuden siirtoihin yleisemminkin. Vastikkeettomiin transaktioihin kohdistuva verokulu tuo turvaa myös verotuksen ulkopuolelle (velkojainsuojanäkökohta).

Perintö- ja lahjaverotukseen liittyvät ongelmat

Lähtökohtaisesti nykyinen perintö- ja lahjaverotuksemme toimii teknisesti suhteellisen linjakkaasti. Verotus- ja oikeuskäytännöstä ei ole kuulunut viestejä, että verotuksen toimittamisessa olisi suuria vaikeuksia. Varojen ja velkojen arvostamiseen toki aina liittyy riitaan asti ulottuvia näkemyseroja, mutta tilanne on kuitenkin suhteellisen hyvin hallinnassa. Verohallinto on ohjeillaan yhdenmukaistanut käytäntöä.

Pidän todellisena ongelmana sitä, että moni maa on luopunut kokonaan perintö- ja lahjaveron kantamisesta, tai siten näissä maissa ei ole aikaisemminkaan kannettu näitä veroja. Tästä aiheutuu selvä kilpailuhaitta suomalaisille yritys- ja finanssivarallisuuden omistajille.

Yksi perintö- ja lahjaveron hyvä piirre on se, että näitä veroja on suhteellisen vaikea kiertää (niin rikkaan kuin köyhänkin kuolema kun on ainoa varma asiassa tässä maailmassa). Ainoa hyvin toimiva keino on maasta muuttaminen, minkä saattaa tehdä entistä houkuttelevammaksi se, että kaikissa maissa ei lainkaan tunneta näitä veromuotoja. Tällaisesta ”maanpaosta” on tunnettuja esimerkkejä. Tätä ”reikää” on

vaikeata torjua edes verolainsäädäntöä kehittämällä (henkilöiden ja pääomien vapaa liikkuvuus).

Todellisena ongelmana pidän myös sitä, että verotus saattaa vaikeuttaa yritysten sukupolvenvaihdoksia. Nykyinen huojennussäännöstö (PerVL 55 ja 56 §) on kyllä tasoltaan aivan riittävä, mutta säännöstö ei kata kaikkia tilanteita. Jos huojennus toimii, efektiiviseksi veroasteeksi on laskettu maatilavarallisuuden osalta 1,6 prosenttia ja yritysvarallisuuden osalta 3,5 prosenttia varallisuuden käyvistä arvoista (HE 175/2016). Huojennussäännöstöön liittyy yhdenvertaisen verokohtelun kannalta ongelmallisia kohtia.

Perintöverotus voi olla kiistatta ongelmallinen myös tilanteissa, joissa perheen tulot romahtavat yllättävän kuolemantapahtuman vuoksi. Veron maksaminen likvidien varojen puuttuessa voi olla mahdoton ilman, että esimerkiksi perheen asunto joudutaan myymään. Perintöveron tulisi perustua verovelvollisen *veronmaksukyvyn* parantumiseen, mitä ei suinkaan paranna perheen huoltajan kuolema.

Mitä pitäisi tehdä?

Perintö- ja lahjaverosta kokonaan luopuminen ei näyttäisi olevan optimaalinen ratkaisu. Mielestäni lainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että verotukseen liittyvät ongelmat poistuisivat tai ainakin lieventyisivät. Perintö- ja lahjaveron tuotto voitaisiin säilyttää tulevaisuudessa hyväksyttävällä tasolla, vaikka verotusta kevennettäisiin, kun otetaan huomioon edellä todettua arvio verotuksen tuottoa koskevasta kehitysoletuksesta.

Jos/kun verotusta kevennettäisiin, ongelmat, jota liittyvät ”maanpakoon”, sukupolvenvaihdoksiin ja perhetragedioihin, lieventyisivät. Verotuksen tulisi olla tasoltaan kohtuullista. Tarve erityishuojennuksiin (esim. sukupolvenvaihdokset) pienenisi aina suhteessa siihen, kuinka paljon verotusta kevennettäisiin.

Veroasteikkoja tulisi alentaa ja verotettavan varallisuuden alarajaa nostaa. Suomen perintö- ja lahjaverotuksen yksi omituisuus on juuri siinä, että meillä veroa aletaan kantaa kansainvälisesti arvioiden poikkeuksellisen pienistä saannoista.

Verotuksen kiristäminen tilanteessa, jossa useissa naapurimaissa ei kanneta lankaan perintö- ja lahjaveroa, olisi kansantaloudellisilta vaikutuksiltaan erittäin huono ratkaisu. Verotuksen kiristäminen lisäisi tyytymättömyyttä veroa kohtaan ja ehkä heikentäisi myös laajemminkin koko verojärjestelmän hyväksyttävyyttä. Kiristäminen lisäisi tarvetta entistä tehokkaampaan verosuunnitteluun, maastamuuttoa, varallisuuden siirtoja ulkomaille ja veropetoksia.

Tasapainoilu jakopoliittisten tavoitteiden ja mahdollisimman pienten taloudellisten tehottomuusvaikutusten välillä on vaikea, tarkkuutta ja suurta viisautta vaativa päätös.

Yksi harkintaa vaativa ajatus on, pitäisikö tämä kohta 80-vuotta täyttävä ”vanhus” kirjoittaa uusiksi vastaamaan tulevaisuuden uusia haasteita. Pakottavaa tarvetta tähän ei kuitenkaan ole, koska tämä ”vanhus” on osoittanut yllättävää sopeutumiskykyä ja sitkeyttää muuttuvassa ympäristössä.

Helsinki 7.11.2018

Pauli K. Mattila
Oikeustieteen tohtori, vero-oikeuden dosentti